

Turgunov Ilxomjon
O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi huzuridagi
Tergov departamenti katta tergovchisi

KORRUPSIYAGA OID XALQARO QONUNCHILIK

Annotatsiya. Rivojlanib yuksak yutuqlarga erishib borayotgan mamlakatimizda, taraqqiyotimiz kushandasi bo‘lmish korrupsiyani tag tomiri bilan bartaraf etishimiz bugun kun talablaridan biri. Korrupsiya shaxsning o‘z mansab yoki xizmat mavqeidan shaxsiy manfaatlarini yoxud o‘zga shaxslarning manfaatlarini ko‘zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda foydalanishi, xuddi shuningdek bunday nafni qonunga xilof ravishda taqdim etish deb ta’rif beradi O‘zbekiston Respublikasining korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida qonunida. Maqolada dunyo miqiyosidagi korrupsiyaga oid xalqaro qonunlarning qabul qilingan sanasi maqsad va xususiyatlari atroflicha yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Korrupsiya, jamiyat, mansabdor shaxs, davlat, pora berish, vakolat, adolatsizlik, daromad, jamoatchilik, huquq, UNCAC, GRECO, OECD.

Turgunov Ilxomjon
Senior investigator of the Investigation Department of the
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan

INTERNATIONAL CORRUPTION LAW

Annotation. In our developing and achieving country, one of the demands of the day is the complete elimination of corruption, which is the basis of our development. Corruption is defined by the Law of the Republic of Uzbekistan “On the Fight against Corruption” as the illegal use of a person’s official or official position for the purpose of obtaining material or non-material benefits in personal

interests or the interests of other persons, as well as the illegal representation of such a position. The article describes in detail the dates of adoption of international laws on corruption and their characteristics.

Key words: Corruption, society, official, state, bribery, power, injustice, income, public, law, UNCAC, GRECO, OECD.

KIRISH

Korrupsiya - odatda mansabdor shaxsning o'z vakolatlari va unga ishonib topshirilgan huquqlardan foydalanib, shuningdek, ushbu mansabdor shaxs bilan bog'liq vakolat, imkoniyatlar noqonuniy suiiste'mol qilishni bildiruvchi atama. Shaxsiy manfaat uchun qonun va axloqiy tamoyillarga zid xatti-harakat. Korrupsiya ko'plab mamlakatlarda jiddiy muammo bo'lib, iqtisodiy rivojlanishni to'xtatadi, siyosiy barqarorlikni buzadi va ijtimoiy adolatni kamaytiradi. Korrupsiyani mansabdor shaxslarga pora berish, ularning mafiya davlatlari uchun xos bo'lgan korrupsiyasi ham deyiladi. Evropa tillarida tegishli atama odatda asl lotin so'zining asosiy ma'nosidan kelib chiqqan holda kengroq semantikaga ega.

Korrupsiyaning xarakterli belgisi mansabdor shaxsning xatti-harakatlari va uning ish beruvchisi manfaatlari o'rtasidagi ziddiyat yoki saylangan mansabdor shaxsning xatti-harakatlari bilan jamiyat manfaatlari o'rtasidagi ziddiyatdir. Korrupsiyaning ko'p turlari davlat mansabdor shaxsi tomonidan sodir etilgan firibgarlikka o'xshaydi va davlat hokimiyatiga qarshi jinoyatlar toifasiga kiradi.

Ixtiyoriy vakolatga ega bo'lgan har qanday mansabdor shaxs - o'ziga tegishli bo'lmagan har qanday resurslarni o'z xohishiga ko'ra taqsimlash vakolati (mansabdor shaxs, deputat, sudya, huquqni muhofaza qilish organi xodimi, boshqaruvchi va boshqalar) korrupsiyaga duchor bo'lishi mumkin. Korrupsiyaning asosiy rag'batlantiruvchi kuchi hokimiyatdan foydalanish bilan bog'liq iqtisodiy foyda olish imkoniyati, asosiy to'xtatuvchi omil esa uni fosh etish va jazolash hisoblanadi.

Korrupsiyaning tizimliliigi uning zarar ko'rgan davlat tashkilotlarida ishlaydigan shaxslarga nisbatan majburlash xususiyatida namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Jamiyatda korrupsiyani keltirib chiqaruvchi omillardan biri – fuqarolarda huquqiy ong va huquqiy madaniyatning yetishmasligi, shu jumladan chiqarilayotgan qonun loyihalaridan bexabarligi asosiy sabablaridan biri bo‘lib hisoblanadi. Korrupsiya vayronkor g‘oya sifatida talqin qilinadi. U ijtimoiy tengsizlikni keltirib chiqaruvchi, jinoyatchilikka yo‘l ochuvchi “yashirin iqtisod” sifatida qoralanadi. Bu salbiy hodisaga qarshi kurashishda davlatlar ko‘p kuch va mablag‘ sarflab kelmoqda. Tarixga nazar tashlasak, korrupsiyaga qarshi kurashgan birinchi davlat bu Qadimiy Mesopotamiya hisoblanadi, ammo bu kurash natijasiz yakunlangan. Shunga qaramay bu kurash muvaffaqiyat qozonmasada, u amaliy ahamiyatga ega bo‘ldi. Insoniyat tarixida korrupsiyani tugatish yo‘llari va asoslari qadimgi dunyoda Hindistonda yaratilgan. Bundan 2,5 ming avval “Siyosat ilmi” kitobida bu illatga nisbatan jazo tayinlanagan. Korrupsiyani oldini olishga mas’ul shaxs vaqti-vaqti bilan xalq to‘planadigan joy va bozorlarda quyidagicha murojaat qilgan: “Biror bir boshliqdan zarar ko‘rganlar bo‘lsa bu haqida bizga xabar bersinlar” degan hayqiriq bilan xalqqa murojaat qilgan. Bu usul va vositalar nafaqat hozir, balki, o‘sha davr uchun ham naqadar dolzarbligini ifodalaydi. Bugun jahonda korrupsiyaga qarshi kurashdan qanday usullardan foydalanilmoqda va ulardan ko‘zlangan maqsad nimalardan iborat? Bunda muvaffaqiyatga erishgan davlatlar ham mavjud, bular Singapur , Buyuk Britaniya, AQSH, Germaniya mamlakatlaridir. Bular korrupsiyaga qarshi dasturlar ishlab chiqib, ijobiy natijalarni qo‘lga kiritmoqda. Xorijiy davlatlarda korrupsiyaga qarshi kurashish sifatida davlat xizmatchilarning mol-mulkini va shaxsiy daromadini deklaratsiya qilish tartibi majburiy etib belgilangan. Bunda asosan noqonuniy daromad olish va mol-mulkini ko‘paytirishni , shuningdek manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish nazarda tutilgan. Daniya tajribasiga qaraydigan bo‘lsak , davlat 2002-yilda “Korrupsiyaga qarshi kurash to‘g‘risida” qonun qabul qilindi. Qonunda Daniya hukumati vakillari har yili o‘z mol-mulkini va shaxsiy daromadlarini nashr etishga majburligi ,

buning natijasida davlat boshqaruvi shaffofligini ta'minlash va korrupsiyani oldini olishga e'tibor qaratilganini ko'rishimiz mumkin[1].

NATIJA VA MUHOKAMA

Makroiqtisodiy va siyosiy iqtisod bo'yicha tadqiqotlarga ko'ra, korrupsiya iqtisodiy o'sish va rivojlanish yo'lidagi eng katta to'siq bo'lib, har qanday o'zgarishlarni xavf ostiga qo'yishi mumkin. Aksariyat Yevropa davlatlarida korrupsiya jinoyat hisoblanadi.

Rossiya qonunchiligiga ko'ra, korrupsiya - bu mansab mavqeini suiiste'mol qilish, pora berish, pora olish, mansab vakolatlarini suiiste'mol qilish, tijorat poraxo'rlik yoki jismoniy shaxs tomonidan jamiyat va davlatning qonuniy manfaatlariga zid ravishda o'z xizmat mavqeidan boshqa noqonuniy foydalanish. o'zi yoki uchinchi shaxslar uchun pul mablag'lari, qimmatbaho buyumlar, boshqa mol-mulk yoki mulkiy xususiyatdagi xizmatlar, boshqa mulkiy huquqlar shaklida nafaqa olish yoki ko'rsatilgan shaxsga boshqa shaxslar tomonidan bunday imtiyozlarni qonunga xilof ravishda taqdim etish; shuningdek ushbu harakatlarni yuridik shaxs nomidan yoki uning manfaatlarini ko'zlab sodir etish[2].

Suiiste'mollik korrupsiya shakllaridan biri (mansabdor shaxs yoki shaxslar guruhining jinoiy harakatlaridan biri) bo'lishi mumkin, ammo korrupsiyaning to'liq ta'rifini tugatmaydi.

Rossiya tomonidan ratifikatsiya qilingan Korrupsiyaga oid Yevropa jinoiy huquq konventsiyasi korrupsiyani jismoniy va yuridik shaxslarga nisbatan jinoiy huquqbuzarlik sifatida tasniflaydi. 2010 yildan boshlab Rossiyada bir xil korrupsiya jinoyati Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksda ham, Jinoyat kodeksida ham jazolanishi mumkin.

Quyida xalqaro miqyosda korrupsiya bilan kurashish uchun qabul qilingan asosiy hujjatlar va tashkilotlar keltirilgan:

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi Konventsiyasi (UNCAC)

- Qabul qilingan sana:2003-yil 31-oktabr

-Maqsadlar: Korrupsiyaning oldini olish, korrupsiya jinoyatlarini jinoyatchilikka aylantirish, xalqaro hamkorlik va aktivlarni qaytarish.

- A'zolar: 180 dan ortiq davlat.

- Xususiyatlar: Davlat va xususiy sektorlarda korrupsiyaning oldini olish choralari belgilaydi, xalqaro hamkorlik va texnik yordam mexanizmlarini o'z ichiga oladi[4].

Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD) chet el mansabdor shaxslarini xalqaro tijorat bitimlarida pora olishga qarshi Konventsiya

- Qabul qilingan sana: 1997-yil 17-dekabr

- Maqsadlar: Xalqaro tijorat bitimlarida chet el mansabdor shaxslariga pora berish bilan kurashish.

- A'zolar: 44 davlat (OECD davlatlari va boshqa bir necha davlatlar).

- Xususiyatlar: A'zo davlatlarni chet el mansabdor shaxslariga pora berishni jinoyatga aylantirish va bunday jinoyatlarni oldini olish va tekshirish uchun samarali choralarni ko'rishga majburlaydi.

Yevropa Kengashining Korrupsiyaga qarshi Konventsiyasi

- Qabul qilingan sana: 1999-yil 27-yanvar (Fuqarolik Konventsiya), 1999-yil 4-noyabr (Jinoyat Konventsiya)

- Maqsadlar: Korrupsiyaning oldini olish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, korrupsiya jinoyatlari uchun jinoiy javobgarlikni ta'minlash.

- A'zolar: Ko'pgina Yevropa davlatlari.

-Xususiyatlar: Korrupsiya uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlik va korrupsiyaga qarshi jinoyat-huquqiy choralar haqida qoidalarni o'z ichiga oladi.

Korrupsiyaga qarshi davlatlar guruhi (GRECO)

- Asos solingan: 1999-yil

- Maqsadlar: Korrupsiyaga qarshi kurashish choralari monitoringi orqali Yevropa Kengashi a'zo davlatlarining korrupsiyaga qarshi kurashish qobiliyatini oshirish.

- A'zolar: Yevropa Kengashi a'zo davlatlari va bir nechta boshqa davlatlar.

Xulosa. Mamlakatimizda xam korrupsiyaga oid qonun xujjatlari ishlab chiqilgan. O'zbekiston Respublikasining Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida qonuni Qonunchilik palatasi tomonidan 2016 yil 24 noyabrda qabul qilingan hamda Senat tomonidan 2016 yil 13 dekabrda ma'qullangan. Ushbu qonun 6 bobo va 34 moddadan iborat bo'lib, qonunning maqsadi korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi deb yozilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maxammadiyev Hojiakbar Usmon o'g'li, Maxammadiyev Husan Usmon o'g'li, Saidov Akrom Habibullo o'g'li. KORRUPSIYA –KELAJAKGA TAHDID, Международныйнаучныйжурнал№4(100), часть2«Научный импульс» Ноябрь, 2022
2. Luneev V.V. Korrupsiya: siyosiy, iqtisodiy, tashkiliy va huquqiy muammolar (ma'ruza referati) // Davlat va huquq. 2000. № 4.
3. Cheboksarov P.A. Mahalliy davlat hokimiyati organlari darajasida korrupsiya muammosi // Mintaqaviy darajadagi korrupsiyaga qarshi siyosatning dolzarb muammolari: Mintaqaviy ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari. Sankt-Peterburg, 2001 yil.
4. Baranov V.M. Soya qonuni: Monografiya. N. Novgorod, 2002 yil
5. X.B. Boboyev, X.T. Odilqoriyev Davlat va huquq, nazariyasi Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 2000.
6. Islamov Z. Obshestvo. Gosudarstvo. Pravo. (Voprosi teorii). - T.: Adolat, 2001.
7. Lazarev V.V., Lipen S.V., Saidov A.X. Teoriya gosudarstva i prava. Uchebnik / pod red.2008